

7 Consequenties van het waterbeleid

J.W.H. van der Kolk

7.1 Inleiding

Door de perioden met wateroverlast van de afgelopen jaren en de verandering in klimaat zijn er diverse ontwikkelingen op het gebied van water die consequenties hebben voor de gebruik- en ontwikkelingsmogelijkheden van het landelijk gebied. Dit heeft uiteraard zijn weerslag op de agrarische sector. In de beleidsstudie ‘Water voor een vitaal platteland; een denkbaar perspectief’ (LNV, 1999) zijn de gevolgen ervan voor de LNV-sectoren in kaart gebracht.

Als doel is gesteld dat Nederland in 2030 ondanks het extremer worden van het klimaat minder risico’s kent van overstroming en wateroverlast, en minder verspillend omgaat met het gebiedseigen water. Dit vraagt om meer bergingscapaciteit, zowel in waterlopen, in de bodem als op het land. Daarvoor wordt extra ruimte geclaimd. In totaal zullen er op ongeveer 490.000 ha van het landelijk gebied waterbeheersmaatregelen getroffen gaan worden (LNV, 2002). In de meeste gevallen gaat het om aanpassingen die beperkende effecten hebben op de aard van de landbouwproductie, hetgeen kan noodzaken tot aanpassingen in de bedrijfsvoering, maar niet tot een verandering van de bestaande functie. Als er echter extra ruimte nodig is voor waterberging op land, zal die vaak ten koste gaan van de ruimte voor de landbouw. Dit zal leiden tot extensivering van het grondgebruik in de waterbergingsgebieden en tot omschakeling van akkerbouwgewassen naar andere vormen van grondgebruik.

7.2 Invloed van water op de landbouw in 2030

Om het schone regenwater te bewaren en om wateroverlast te voorkomen door meer waterberging te creëren, worden in “Water voor een vitaal platteland” (LNV, 1999) een aantal opties genoemd. In Hoog-Nederland zal in 2030 vanwege hogere grondwaterstanden een deel van de productiegraslanden meer extensief worden gebruikt. Langs de beken zal er sprake zijn van een sterke vernatting van de gronden, waardoor extra ruimte voor natuur wordt gecreëerd. In Laag Nederland zullen er graslandgebieden komen die in hoogwatersituaties water moeten bergen. Hierdoor zullen delen van de veenweidegebieden (bodemprofiel bestaande uit een diep veenpakket) sterk gaan vernatten en slechts extensieve vormen van grondgebruik toelaten; andere delen (bodemprofiel met alleen een bovenste dunne laag veen) zullen weliswaar ook hogere grondwaterstanden krijgen, maar dit hoeft niet te leiden tot een andere functie.

Aan een deel van de vraag naar ruimte zal moeten worden voldaan door functies en activiteiten te combineren met waterberging (LNV, 1999). Vormen van

multifunctionele landbouw zullen hiervoor worden uitgewerkt. In kleigebieden zullen maatregelen enerzijds gericht zijn op het creëren van meer waterberging (aanpassing van slootprofielen, inrichting van bergingspolders), anderzijds zal in een aantal gebieden moeten worden ingespeeld op toenemende verzilting door brakke kwel bij minder doorspoelmogelijkheden. Conservering van regenwater of omschakeling naar minder zoutgevoelige gewassen zijn bij verzilting goede maatregelen.

Eén en ander betekent dat veel landbouwbedrijven te maken zullen krijgen met een ander waterregime. Dit zal een verandering in landbouwkundig gebruik tot gevolg hebben, zoals omvorming van akkerbouw naar grasland als gevolg van suboptimale waterstanden. Dit betekent ook dat de landbouw niet langer overal optimale productieomstandigheden zal aantreffen vanwege (tijdelijk) hogere waterstanden. In SGR-2 (LNV, 2002) wordt hierbij aangegeven dat de boeren voor hun 'waterdiensten' wel een passende vergoeding dienen te krijgen (beloning van 'blauwe diensten').

Verwacht wordt dat voor een veiliger en natter Nederland in veel gebieden een extensivering van de landbouw nodig is. Hierdoor zal het gebruik van mest en gewasbeschermingsmiddelen verminderen. Daarentegen zal de mate van uitspoeling van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten wel veranderen en om die reden kan in gebieden met een verhoging van de grondwaterstand tijdelijk meer fosfaat, maar ook (mobiele en persistente) gewasbeschermingsmiddelen in het grond- en oppervlaktewater worden aangetroffen.

Daarnaast hebben ook antiverdrogingsdoelstellingen invloed op de waterstanden in omliggende landbouwgronden. Volgens de verdrogingskaart uit 2000 gaat het hierbij om een verdroogd areaal van 507.000 ha (natuur of nevenfunctie natuur). De uitvoering van het antiverdrogingsbeleid wordt overgelaten aan provincies. Als het nodig is om de grondwaterstand in het aanliggende landbouwgebied te verhogen bestaat de mogelijkheid om de vernattings schade aan de landbouw eenmalig af te kopen. Van die mogelijkheid wordt momenteel nauwelijks gebruik gemaakt. Een mogelijkheid om problemen te voorkomen bij landbouwgronden die dichtbij natte natuurgebieden liggen zou het aanleggen van bufferzones rond deze natuurgebieden zijn. Deze bufferzones zouden dan tegelijkertijd kunnen worden gebruikt ten behoeve van waterconservering.

7.3 Conclusie

Het veranderende waterbeleid zal ingrijpende consequenties hebben voor de landbouw in 2030. Enerzijds doordat er met name in Laag Nederland meer ruimte wordt geclaimd voor het bergen van water, wat ten koste zal gaan van het areaal aan landbouwgronden. Anderzijds zal een verandering van de grondwaterstand - al dan niet tijdelijk - leiden tot een extensivering en verbreding van de landbouw in delen van Nederland.